

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวม จัดประเภทของนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และทาการศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนของวิถีชีวิตและสภาพสังคม ของไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณี

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าในเขตพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่มีชุมชนชาวไทยเชื้อสายรามัญอาศัยอยู่ จำนวน 16 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเวียงจาม บ้านเมตตาราศี วัดบ้านพลับสุรวาส บ้านศาลาแดง บ้านเดิง บ้านกลาง บ้านสวนมะม่วง บ้านอำพู บ้านเจดีย์ทอง บ้านสามเรือน บ้านโพธิ์ บ้านตากแดด บ้างบางเตย บ้านสามโคก บ้านกระแชง และบ้านท้องคั่ง

การเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นคณะผู้ศึกษาใช้เวลาเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2546

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า คณะผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ประวัติความเป็นมา นิทาน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ และในการเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดแหล่งข้อมูล คือ พื้นที่ที่มีชาวไทยรามัญอาศัยอยู่ 16 หมู่บ้าน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีชาวไทยรามัญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และผู้บอกข้อมูลหรือวิทยากรโดยกำหนดคุณสมบัติไว้ว่า ต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 45 ปี และอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ติดต่อกันมาไม่น้อยกว่า 15 ปี โดยไม่ได้ย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่มาก่อน

ส่วนวิธีการเก็บข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกเสียง สัมภาษณ์ และจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งสังเกตปฏิกิริยาของผู้บอกข้อมูลในขณะที่เล่านิทาน ตลอดจนสังเกตวิถีชีวิตของคนในชุมชนร่วมไปด้วย เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วคณะผู้ศึกษาค้นคว้านำข้อมูลที่ได้มาถอดเนื้อความจากแถบบันทึกเสียง

โดยฉบับที่กเป็นภาษาไทยมาตรฐาน ตรวจสอบข้อมูลจากแถบบันทึกเสียง นำข้อมูลที่ถอดความ
ได้มาศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหา จากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางคตินวิทยา
เพื่อศึกษาตามความมุ่งหมาย

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้านิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
สรุปผลได้ดังนี้

ผลการรวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้นิทาน
จำนวน ๕๐ เรื่อง จัดประเภทนิทานได้ ๔ ประเภท คือ นิทานปรัมปรา จำนวน ๑ เรื่อง
นิทานท้องถิ่น จำนวน ๒๙ เรื่อง นิทานเทพนิยาย จำนวน ๖ เรื่อง และนิทานสัตว์ จำนวน
๔ เรื่อง เมื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ
อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่ามีทั้งหมด ๔ ด้าน ได้แก่

ด้านครอบครัวและการเลือกคู่ครอง

ลักษณะการสร้างครอบครัวที่ปรากฏในนิทานนั้น ส่วนใหญ่มักเป็นครอบครัวขนาดเล็ก
ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แต่บางครอบครัวก็มีปู่ย่า
ตายาย ลูกเขย และลูกสะใภ้ อาศัยอยู่ด้วยกัน มีความผูกพันในเครือญาติสูง สถานภาพ
ในครอบครัวของผู้ชายสูงกว่าผู้หญิง ผู้ชายมีหน้าที่คุ้มครองและหาเลี้ยงครอบครัว ตลอดจน
ทำงานใช้แรงงานต่าง ๆ ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของบ้านเรือน ประกอบอาหาร
อบรมเลี้ยงดูบุตร

ด้านการเลือกคู่ครอง มีทั้งการเลือกคู่ครองเองโดยอิสระ และเลือกตามความเห็นชอบ
จากผู้ใหญ่ ในการเลือกคู่ครองจะพิจารณาจากคุณสมบัติหลายประการด้วยกัน ประการแรก
ได้แก่ ความพึงพอใจในรูปร่างหน้าตา แต่ในนิทานบางเรื่องก็เสนอว่า มนุษย์ไม่ควรให้
ความสำคัญต่อรูปร่างหน้าตาเกินไป เพราะหน้าตาไม่ได้เป็นเกณฑ์วัดนิสัยใจคอ นอกจากนี้
การเลือกคู่ครองยังเป็นเรื่องของการสร้างฐานอำนาจ เพื่อประโยชน์ของตน หรือเพื่อเป็นการทำให้
สภาพเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของครอบครัวดีขึ้น

ในเรื่องของการครองเรือนนั้น มีหลายลักษณะ คือ เป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ไม่พบว่า
มีการหย่าร้าง ส่วนการแต่งงานใหม่จะมีขึ้นก็ต่อเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตไปก่อน และนิทาน
ที่แสดงให้เห็นว่า การแต่งงานใหม่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบิดามารดา และลูกเลี้ยง ทำให้
ครอบครัวไม่สงบสุข อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งเช่นนี้ไม่ได้พบเฉพาะในนิทานพื้นบ้านชาวไทย

รามัญเท่านั้น แต่ยังพบในนิทานพื้นบ้านอื่น ๆ ทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาดังกล่าวเป็น ปัญหาสากล อันแสดงถึงลักษณะร่วมของเผ่าพันธุ์มนุษยชาติ

อีกลักษณะหนึ่งที่พบในนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญคือ สามีมักบรรยายหลายคน อาจเป็น เพราะได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียอีกทางหนึ่ง

ด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ เพราะสังคม ที่พบในนิทานเป็นสังคมขนาดเล็ก ความเจริญทางเทคโนโลยียังมีไม่มากนัก มีการผลิตของกินของ ใช้น้ำเพื่อใช้ในครัวเรือน เมื่อผลิตได้มากขึ้นก็นำไปขายยังต่างถิ่น ดังนั้นอาชีพที่พบมากในนิทาน พื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จึงเป็นอาชีพค้าขาย ซึ่งถือเป็นอาชีพ ดั้งเดิมของชาวไทยรามัญ อาชีพรองลงมาคือ อาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืช ทำไรทำ สวน และเป็นการปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน โดยเทคนิคในการผลิตนั้น เป็นไปอย่างเรียบง่าย แบบดั้งเดิม อุปสรรคในการผลิตพืชผลทางการเกษตรได้แก่ สัตว์ ซึ่งเข้ามาทำลายพืชผัก และสภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย นอกจากการเพาะปลูกแล้วยังมีอาชีพการเลี้ยงสัตว์ สล่าสัตว์ และหาของป่า ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของมนุษย์ การประกอบอาชีพเป็นไปเพื่อหาอาหารเลี้ยงดู สมาชิกในครอบครัว แบบพออยู่พอกิน มากกว่าสะสมเพื่อความร่ำรวย เมื่อเหลือจากการบริโภค แล้ว จึงจะนำไปแลกเปลี่ยนซื้อขาย ส่วนผู้ที่มีฐานะยากจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีหนี้สิน ก็ต้องไปเป็นคนรับใช้ของเศรษฐีผู้มั่งคั่งร่ำรวย ซึ่งถือเป็นผู้มีอำนาจในท้องถิ่น

ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณี

ศาสนา ชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับวัด และพระสงฆ์ ยึดถือสถาบันศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ส่วนใหญ่ชาวไทยรามัญจะนับถือศาสนา พุทธ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาได้แก่ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ ขาดิภพ และการ เวียนว่ายตายเกิด จะเห็นได้ว่าชาวไทยรามัญจะเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ดังปรากฏในนิทานพื้นบ้านซึ่งส่วนมากจะเป็นนิทานชาดกที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ พุทธศาสนา

ความเชื่อ ชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่ง กรรม การเวียนว่ายตายเกิด ชาตินี้ชาติหน้า และเชื่อเรื่องการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม คือ ตามความเชื่อเกี่ยวกับเวลาที่เหมาะแก่การประกอบพิธี วันดีวันร้าย เดือนดีเดือนร้าย ปีดีปีร้าย เช่น การประกอบพิธีทวงข้าวทิพย์ หรือส่งข้าวแช่

ความเชื่อเรื่องโชคลาง และการทำนาย เช่น การทำนายดวงชะตาชีวิต และเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น นิทานเรื่องมะกะโท ในนิทานเรื่ององค์สิมาร ทำนายการเกิดขององค์สิมาร

ค่านิยม ค่านิยมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ ได้แก่ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การรักษาสัจจะ และความอ่อนน้อมต่อผู้เฒ่า

ขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเพณีของชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นระเบียบแบบแผนซึ่งเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นประเพณีซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยรามัญ ซึ่งปรากฏในนิทาน เช่น ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีตักบาตรผลไม้ ประเพณีตักบาตรพระร้อย ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีเป็งสงกรานต์ หรือส่งข้าวแช่ เป็นต้น และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพสังคม

ในด้านสภาพสังคมนั้น นิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวไทยรามัญหลายด้าน สังคมที่ปรากฏในนิทานมีลักษณะเป็นสังคมที่มีชนชั้น เช่น ชนชั้นปกครองและเศรษฐี ผู้มีฐานะร่ำรวยถือว่าเป็นชนชั้นสูง ส่วนประชาชนทั่วไปเป็นชนชั้นสามัญชน แต่ละกลุ่มชนชั้นมีสถานภาพทางสังคมและสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน แต่ก็เป็นการแข่งขันที่ไม่เคร่งครัด กล่าวคือ สถานภาพทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงได้ หากเศรษฐีผู้มีฐานะร่ำรวยประพฤติดนไม่เหมาะสม ก็จะทำให้ผู้คนเสื่อมความนับถือศรัทธา จนบางครั้งถูกลดบทบาทลง ส่วนประชาชนชั้นสามัญชนในสังคมนั้น หากเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความฉลาดเฉลียว กล้าหาญ ก็สามารถเลื่อนสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้นได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ชุมชนชาวไทยรามัญ ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งสอดคล้องกับอาชีพของชาวไทยรามัญคือ อาชีพค้าขาย ที่ส่วนใหญ่จะมีการค้าขายทางน้ำ โดยการล่องเรือบรรทุกสินค้า ได้แก่ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา และสินค้าที่มีชื่อเสียงคือ ตุ่มสามโคก ซึ่งนำไปค้าขายยังหัวเมืองทางภาคเหนือ แต่ปัจจุบันนี้มิให้เห็นน้อยลง เนื่องจากปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป คือ เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสารเข้ามาสู่ชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมจึงเปลี่ยนไป คนรุ่นหลัง ๆ จึงไม่ได้สืบทอดกิจการต่อบรรพบุรุษ เปลี่ยนจากอาชีพค้าขายทางเรือมาค้าขายทางบกแทน และมีอาชีพใหม่เพิ่มขึ้น เช่น อาชีพรับราชการ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และอื่น ๆ

เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของชนชาวไทยรามัญก็เปลี่ยนไป เช่น การเล่นนิทาน จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า สมัยก่อนวิทยากรอยู่ในวัยเด็กแม่เคยเล่นนิทานให้ฟัง (เมื่อประมาณ ๔๐-๕๐ ปีมาแล้ว) แต่พอมาถึงสมัยนี้ไม่มีการเล่นนิทานให้ลูกหลานฟัง สืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ มีความเชื่อว่า นิทานเป็นเรื่องโกหก ไร้สาระ ไม่ควรนำมาเล่า หรือในวงสนทนาก็จะจับกลุ่มสนทนาธรรมกันเป็นส่วนใหญ่ อีกประการหนึ่งคือ เมื่อไม่มีการเล่าทำให้ลืมเนื้อหาในนิทาน ทำให้ไม่มั่นใจในการเล่า ดังนั้นในการรวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ครั้งนี้ คณะผู้ศึกษารวบรวมนิทานได้ ๔๐ เรื่อง และนิทานส่วนใหญ่จะเป็นนิทานชาดก ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา วิทยากรที่ให้ข้อมูลเป็นผู้มีอายุมากจำนิทานไม่ค่อยได้ และไม่ยากเล่าเกรงจะเล่าผิดเพี้ยนไป จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีวิทยากรที่ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๑๕ คน สาเหตุที่ได้วิทยากรน้อย เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องอายุและเชื้อชาติของวิทยากร จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการเก็บข้อมูล และวิทยากรส่วนใหญ่จะเป็นชาย เนื่องจากในสมัยก่อนชาวไทยรามัญใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นผู้ชายจึงมีโอกาสได้ไปศึกษาเล่าเรียนมากกว่าผู้หญิง จึงมีความรู้ในเรื่องของนิทานมากกว่า ปัญหาที่พบอีกอย่างหนึ่งคือ พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น คณะผู้ศึกษาใช้พื้นที่ที่มีชุมชนชาวไทยรามัญ ในเขตอำเภอสามโคก จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน แต่เมื่อผู้ศึกษาลงพื้นที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บได้เพียงจำนวน ๑๑ หมู่บ้านเท่านั้นคือ บ้านเมตตารังค์ บ้านกลาง บ้านบางเตย บ้านสวนมะม่วง บ้านสามโคก บ้านเจดีย์ทอง บ้านตากแดด บ้านกระแซง

บ้านศาลาแดง บ้านพลับพลาวาส บ้านแดง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ได้นิทานและวิทยากรน้อย ส่วนการจัดประเภทของนิทาน จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวบรวมนิทานได้ทั้งสิ้น ๕๐ เรื่อง นำมาจัดประเภทตามรูปแบบ ของ กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้เพียง ๔ ประเภทคือ นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานเทพนิยาย และนิทานเรื่องสัตว์ นิทานบางเรื่องเข้าลักษณะ ได้มากกว่า ๑ ประเภท จึงต้องจัดประเภทโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับแต่ละ ประเภทให้มากที่สุด เมื่อจัดประเภทแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นนิทานท้องถิ่นมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีความเชื่อว่า เรื่องที่เล่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากมีหลักฐานปรากฏ เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อบุคคล ชื่อโบราณสถานโบราณวัตถุ หรือแม้แต่ เรื่องที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาวไทยรามัญก็เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง และนิทานที่ไม่ปรากฏได้แก่ นิทานประเภทตลก เนื่องจาก นิทานตลกจะมีคำพูดที่ไม่เหมาะสม วิทยากรเกรงว่าจะผิดศีลจึงไม่ เล่าให้ใครฟัง สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยรามัญ ยึดถือและปฏิบัติในการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

๑. นิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นเรื่องเล่าที่มีมานาน ในลักษณะมุขปาฐะ และมีหลายเรื่องที่น่าไปเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ จึงน่าจะศึกษานิทานใน เชนเปรียบเทียบวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์
๒. ชาวไทยรามัญ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับชาวไทย จึงน่าจะมีผู้ศึกษาและ เปรียบเทียบวิถีชีวิตจากนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ และนิทานไทยในแง่ต่าง ๆ เช่น ประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและพิธีกรรม
๓. ควรจะมีการเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญในหลาย ๆ ท้องที่ และบันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา เพราะนิทานไม่ใช่เป็นเพียงวรรณกรรมประเภท บันเทิงเท่านั้น แต่ยังบอกให้เราารู้เรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าของนิทาน